

Tweemaandelijks blad voor leden
van de afdelingen Groningen en
Assen en omstreken
Jaargang 46-2, november 2015

*De inmiddels verwoeste citadel
van Aleppo, maart 2009. Vrolijke
Syrische schoolkinderen een dagje
uit. 2015, Aleppo is verwoest. Waar
zouden deze kinderen nu zijn?
Ergens onderweg naar een leven in
vrijheid en veiligheid?*

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Humanitas helpt vluchtelingen

Onder ongelovigen, lezing, film
en debat

Playing with rules

Levensindecounseling

Jong & oud in gesprek over
hun humanisme

Ontmoet een vluchteling!

DE HUGRONIEK

Ledenblad van de afdelingen Groningen en Assen e.o. van het Humanistisch Verbond.

Redactie:

Dick Prak en René Hoogschagen

Versijnt 5x per jaar in de oneven maanden, met uitzondering van juli. In de tussenliggende maanden wordt een online nieuwsbrief verzonden aan leden van wie het emailadres bij ons bekend is.

Redactieadres:

R.Schumanstraat 52
9728 SL Groningen
050-5272946 / dhprak@me.com

Sluitingsdatum voor de kopij:

Uiterlijk 1 week voor de maand van verschijnen

Zaalhuur Humanistisch Centrum

Gerrit Botke
botke@planet.nl / 06-21800348

Bibliotheek: Vacature

Donaties

Penningmeester HV afd. Groningen
Rekening: NL56 INGB 0000 8446 58
Stichting Huisvesting HV Groningen
Rekening: NLI0 INGB 0004 1988 73

Landelijke ledenadministratie

Humanistisch Verbond,
Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam
020-5219000 (voor adreswijzigingen)

Bestuur afdeling Groningen

Voorzitter: Gerard te Meerman
g.j.te.meerman@gmail.com
050-5256544

Secretaris: Dick Prak

R.Schumanstraat 52, 9728 SL Groningen
dhprak@me.com / 050-5272946
Penningmeester: Hans Otermann
penningm.hvgron@gmail.com

Postadres bestuur Groningen

Humanistisch Centrum,
W.A.Scholtenstraat 2
9712 KW Groningen.

Bestuur afdeling Assen e.o.

Voorzitter: Elzelien van Duijn
0593 543340 / 06-27236889
e.vanduijn@expressief.com
Secretaris: Fieneke Stronkhorst
0592 342720 / 06 21363223
f.stronkhorst@gmail.com
Penningmeester: Johan Meijer
0592 408063
hvassen@kpnmail.nl
Bezoek ouderen: Ton Koster
0592 314450
reiger.tk@ziggo.nl
Communicatiebeleid: Coos Salomé
0592 345613 / j.a.salome@home.nl

Postadres Bestuur Assen:

Pottenbakkerstraat 49, 9403 VX Assen

Jong HV: Ivo Hengst

ivo_hengst@hotmail.com

In dit nummer

- Humanitas helpt vluchtelingen - 4
- Column Elzelien van Duijn - 5
- Onder ongelovigen - 6
- Eten met gespreksstof Groningen - 6
- Aan de leden van Assen e.o. - 7
- Playing with rules - 8
- Humanisten en vrijmetseleraars - 8
- Activiteitencommissie Assen - 9
- Column Gerard te Meerman - 10
- Een Jonge Humanist - 11
- Hans Reddingius, Vrede - 12
- In memoriam Relie van der Wijk - 14
- Levensindecounseling - 15
- Jong en oud in gesprek - 16
- Werkgroepen Groningen - 17
- Column René Hoogschagen - 18
- Twee literatuurverslagen - 19
- Agenda Assen - 22
- Agenda Groningen - 23

E-mailadressen gevraagd

De e-mailnieuwsbrief HV-Berichten bevat actuele informatie. Wij sturen die aan alle lezers van wie het e-mailadres bij ons bekend is. Mocht u HV-Berichten nog niet ontvangen, dan verzoeken wij u uw e-mailadres aan de redactie door te geven, zodat ook u op de hoogte kunt blijven: dhprak@me.com

Van de redactie

Om te beginnen goed nieuws. De redactie heeft versterking gevonden in de persoon van René Hoogschagen. Deze Jonge Humanist is journalist van zijn vak en houdt een blog bij over wat hem bezighoudt in zijn leven en over de wereld om hem heen. In de Hugroniek komt in elk nummer een van René's blogimpressies als column. Samen willen we van de Hugroniek een leesbaar en interessant ledenblad maken voor de Groninger en Drentse humanisten.

Dit najaarsnummer bevat weer veel wetenswaardigs over wat humanisten in onze regio organiseren en bezighoudt. De redactie mag zich verheugen in de trouwe aanlevering van kopij van de leden van de werkgroepen, de beide besturen en een aantal trouwe bijdragers vanuit de leden. We hoeven nooit zelf achter bijdragen aan te zitten en daar zijn we erg blij mee. Nieuwe bijdragen zijn altijd welkom. Als u een idee hebt voor een stukje, is het aan te bevelen eerst even contact op te nemen met de redactie in verband met de plaatsruimte.

Dat de Hugroniek elke twee maanden bij u in de bus valt, is te danken aan een vast groepje vrijwilligers, onder leiding van Ludoviek Jansen, die ervoor zorgen dat elke Hugroniek wordt geplakt en verzonden. Dat mag ook wel eens gezegd mag worden.

Misschien nog wat vroeg: wij wensen u nu alvast goede laatste weken van het jaar, genoeglijke feestdagen en een dito jaarwisseling.

Humanitas helpt vluchtelingen met papierwerk en uitzet

Voor vluchtelingen die eindelijk dat papiertje in handen hebben waarop staat dat ze voorlopig in Nederland mogen blijven, krijgen na maanden wachten ineens veel op hun bordje. Vergelijkbaar met mensen die op zichzelf gaan wonen moeten ze, naast het poetsen van de nieuwe woning, van alles regelen: een complete uitzet van vloerbedekking tot pannen, de telefoonaansluiting, gas, water en licht. Dat is nog lang niet alles, want waar moeten de kinderen naar school? Waar is de huisarts? Klopt de zorgverzekering wel en hoe werkt die eigenlijk? Geen sinecure als je de taal niet spreekt.

In de gemeente Groningen helpen vluchtelingencoaches van Humanitas met deze praktische problemen. Martha Gordijn is hun coördinator. Ze praat snel, haastig. Ze heeft het razend druk, al een tijd lang. Momenteel zijn er zo'n 150 vluchtelingen die begeleiding krijgen van een coach, schat ze. 'Het is geleidelijk gegaan, maar we hebben het nu vier keer drukker dan twee jaar geleden en voor volgend jaar ligt er al een grotere opdracht van de gemeente, om nog meer vluchtelingen te helpen.'

Nu de vluchtelingenstroom het dagelijkse nieuws beheerst, krijgt Gordijn ook veel aanmeldingen van vrijwilligers die willen helpen. De meeste vluchtelingen zitten echter nog in de noodopvang en krijgen dus

(nog) geen hulp om hier een bestaan op te bouwen. 'Het is ook best ingewikkeld voor een leek,' begrijpt ze, 'daarom houden we elke twee weken een voorlichtingsbijeenkomst om te vertellen wat de procedures zijn en wat we precies doen.'

Humanitas houdt vast aan vier waarden voor hun hulp. Één daarvan gaat over de gelijkwaardigheid tussen hulpvrager en de hulpgever. 'Dat lukt best wel goed', vertelt Gordijn. 'We hameren daar ook op bij de vrijwilligers: als je bijvoorbeeld belt met een instantie, doe het samen. Het maakt natuurlijk wel uit of het gaat om een analfabeet uit Afghanistan of een hoogopgeleide Syriër. We proberen ook wel te zoeken naar een passende match. Aan jongeren koppelen we bijvoorbeeld studenten en voor mensen die de moed in de schoenen is gezonken zoeken we een soort vader- of moederfiguur. Er ontstaan ook vriendschappen en mensen nodigen elkaar uit. Dan is het geen hulpvrager meer, maar gastheer. En dan wordt het leuk.'

[4]

Tip:

Zondagmiddag 15 november is er een informatiebeurs in de Martinikerk met allerlei instanties die hulp bieden aan vluchtelingen, zoals het COA, Groningen Verwelkomt Vluchtelingen, het Rode Kruis, Humanitas en Vluchtelingenwerk.

Column Elzelien van Duijn

In hoeverre heb je het recht niet moedig te zijn? Zojuist heb ik via 'Uitzending Gemist' de film van Human 'Onder Ongelovigen' bekeken. Ik was op 2 september, toen de film uitgezonden werd, nog op vakantie. Wat een indrukwekkende film!

In de film wordt onderscheid gemaakt tussen de sociale gevolgen van openlijk atheïst zijn, en de juridische. Die laatste komen vooral voor in (veelal Arabische) landen waar wetten tegen godslastering zijn en/ of de Sharia wetgeving wordt toegepast. Deze meest schrijnende situaties worden vooral in de film besproken en getoond.

Ik moet denken aan de situatie in Zimbabwe, een land waar ik bijna jaarlijks kom als voorzitter van de stichting Lusulu, een project dat een paar scholen op het platteland ondersteunt. Ik heb, samen met mijn man een paar jaar in Zimbabwe gewoond en heb daar in die tijd discussiegroepen met middelbare scholieren opgezet. En altijd als ik er nu kom organiseer ik gespreksmiddagen met leerlingen. Want er is niets zo boeiend als met deze jongeren te spreken over hun leefwijze, opvattingen en toekomstverwachtingen. Ze stellen mij altijd veel vragen. En altijd gaat het dan ook over geloof. Naar welke kerk ik ga jij? Hoe vaak lees jij in de bijbel? Nooit óf ik naar de kerk ga, of gelovig ben.

Bij de lijst van werelddelen, waaruit deelnemers aan het wereldcongres over seculariteit kwamen, stond alleen Noord

Afrika. Typerend voor heel Zuidelijk Afrika is, dat seculariteit/ atheïsme geen issue is. Terwijl kerk en staat officieel waarschijnlijk wel gescheiden zijn, is de hele samenleving vanzelfsprekend Christelijk. Op Openbare scholen wordt een weekopening gehouden, die vanzelfsprekend bestaat uit gebed en (zeer vrome) christelijke liederen, en ook nog wat praktische mededelingen. Als je voor een langere rit in een bus stapt spreekt de chauffeur tijdens het wegrijden een gebed uit. Je wordt er niet met de dood bedreigd als je zegt niet te geloven. Maar het bestaat eenvoudig niet! Ik denk dat de sociale gevolgen heel groot zijn voor mensen die openlijk niet-gelovig zijn. In de film werd eenzaamheid genoemd. Ik denk dat die groot is, juist onder mensen die er niet openlijk voor uitkomen.

In al die jaren in Zimbabwe heb ik zelf heel veel ongeloof en onbegrip ervaren, als ik zei dat ik niet gelovig ben en niet naar de kerk ga. Ik heb me de laatste jaren aangewend er met de jongeren wat ontwijkend mee om te gaan. De zin uit de film, die ik boven dit stukje heb gezet, raakte mij. Zó, dat ik me realiseer dat ik elke keer als ik niet duidelijk zeg wat ik denk, misschien één van de aanwezigen in de kou laat staan. Of liever gezegd: dat ik mensen die in een isolement zitten omdat ze niet durven zeggen dat ze niet in God geloven, kan ondersteunen door dat zelf wel te zeggen.

Onder Ongelovigen

Lezing Boris van der Ham plus documentaire en debat 'Onder Ongelovigen'

Het Humanistisch Verbond Groningen organiseert op 8 december in het Groninger Forum een avond over de vrijheid van ongelovigen. Het aantal ongelovigen in de wereld groeit; religieuze agressie tegen hen ook. Blasfemiewetten zijn vaak het middel om atheïsten, humanisten en vrijdenkers aan te pakken.

Wie zijn zij die discriminatie, geweld, gevangenisstraf of zelfs de dood riskeren? In de documentaire *Onder Ongelovigen* geven Boris van der Ham, voorzitter van het Humanistisch Verbond, en documentairemaker Dorothée Formahun een gezicht.

In de documentaire maken we kennis met ex-moslima Nahla, die de religieuze dwang in Soedan ontvluchtte. We gaan op bezoek bij Onur, oprichter van de eerste openlijk atheïstische vereniging in Turkije. In Schotland spreken we Ramin, student uit Iran. Hij richtte een comité van ex-moslims op.

Na een korte lezing van Boris van der Ham over zijn ontmoetingen met ex-moslims en de vertoning van de film volgt een gesprek onder leiding van programmamaker en journalist Bahram Sadeghi. Hij spreekt met betrokkenen en aanwezigen in de zaal over ervaringen met het afstand doen van je geloof.

Voertaal tijdens de avond is Engels en Nederlands.

De zaal gaat open om 19.30 uur en programma duurt van 20.00-22.00 uur.

Zie ook: www.humanistischverbond.nl/nieuws/lezing-onder-ongelovigen

Eten met gesprekstof blijvend succes

In het Humanistisch Centrum in Groningen is zevenmaal per jaar een bijeenkomst van de groep 'Eten met gesprekstof'. De meeste deelnemers zijn trouwe bezoekers. Af en toe zien we nieuwe gezichten, die wat nieuw bloed in de discussie brengen. Nooit is het saai en altijd is er begrip voor elkaars mening.

Je zou denken dat door de vele kookprogramma's op de televisie nieuwe 'koks' zich zouden aanmelden, maar het blijft beperkt tot twee koppels. Er wordt

wel altijd geholpen bij de bereiding van de maaltijden, wat buiten de discussie ook zijn gezelligheid heeft. Dat het op prijs wordt gesteld, bleek wel tijdens een van de laatste keren. Victor Bom veraste de dames Janny Botke en Henny Stada met een prachtig bos rozen.

Het aantal enthousiasten fluctueert en is meestal 12 tot 15. Omdat met te veel leden de discussie niet beheersbaar meer is, dreigt er een tijdelijke ledenstop. Opgave is nog wel mogelijk bij Kees Stada: kees.stada@home.nl of 0598-320706.

De laatste keer dit jaar is op 25 november 2015 en niet als eerder vermeld de 24ste. Inloop om 17 uur en aan tafel om 18 uur.

Agenda 2016:

19 januari, 2 maart, 12 april, 18 mei, 29 juni, 13 september

Aan de leden van de afdeling Assen e.o.

Het valt u waarschijnlijk op dat er weinig melding gemaakt wordt van activiteiten voor 2016. Wel wat betreft de [7] regelmatig terugkerende zaken, zoals het Humanistisch Café, het Eten met Gespreksstof, en de activiteiten die de Activiteitencommissie organiseert. Maar geen maandelijkse lezingen, gespreksavonden of films en dergelijke.

Wel, daar is een goede reden voor: We gaan eind november een Werkconferentie houden, daarvoor zijn alle leden uitgenodigd (er zijn nog enkele plaatsen be-

schikbaar). In deze conferentie staan onze inspiratie en onze toekomst centraal. We beginnen met een lezing van Rosanne van Oudenaarde, beleidsmedewerker van het landelijk HV bureau. Daarna gaan we met elkaar in gesprek over hoe onze inspiratie eruit ziet, en vooral ook: wat wij ermee doen. De conclusies daaruit willen we als leidraad voor onze activiteiten gaan gebruiken. De uitkomsten van de conferentie zullen we met de leden die er niet bij waren, gaan delen.

Daarna stellen we ons voor dat we op twee fronten anders gaan werken: het eerste is dat we een beleidsplan voor onze toekomstige bijkomsten maken, waarmee we een lijn aanbrengen in de activiteiten, en ons aanbod minder als 'los zand' gezien zal worden. Als tweede willen we bij lezingen, films e.d. de nabespreking persoonlijker maken door telkens de vraag te stellen wat het ons persoonlijk zegt/doet en wat we ermee gaan doen, of juist niet.

Ik hoop dat u allen, in wat voor vorm dan ook, hierover wilt meedenken en meepraten. Zodat niet alleen het bestuur bepaalt, maar samen met de leden!

Overigens wordt de werkconferentie niet alleen ingevuld met serieuze zaken, maar is er ook ruimte voor gezellig samenzijn.

*Namens het bestuur,
Elzelien van Duijn, voorzitter*

Playing with Rules

Tentoonstelling over spel en spelregels in het CBK Assen. Het is woensdag 14 oktober. Fienke en ik zitten bij een bijeenkomst van het Centrum Beeldende Kunst Assen. De nieuwe tentoonstelling wordt ingericht. Een tentoonstelling waarin de Homo Ludens een plek heeft.

Homo Ludens betekent zoveel als de spelende mens. Hedendaagse kunstenaars die een loopje nemen met de spelregels en het traditionele spel. In *Playing with Rules*, zoals de tentoonstelling heet, reflecteren de kunstenaars op de samenleving en creëren ze nieuwe ervaringen door de condities, context en regels van een spel te verdraaien of op een andere manier toe te passen.

Ik krijg een idee om daar iets mee te doen en vertel dit aan Fienke. Na de bijeenkomst spreken we af dat we het gewoon gaan voorstellen aan leden van het HV Assen. Vandaar deze oproep: Wie heeft er zin om samen met spel en spelregels bezig te zijn? De spelende mens in ons aan te spreken? Herinneringen op te halen aan spelen en spel? Ik zal een programma maken en de leiding nemen.

Mijn naam is Ri Veens en ik ben actief als docent Humanistisch Vormingsonderwijs in verschillende basisscholen en op de PABO de Eekhorst in Assen.

Info over locatie, tijd en aanmelding: zie de agenda achterin in dit nummer.

Humanisten ontmoeten vrijmetselaren

De W.A.Scholtenstraat is misschien wel de meest levensbeschouwelijke straat van Groningen, met zijn twee protestantse kerken, de Odd Fellows, het Humanistisch Centrum en het Logegebouw van de vrijmetselaren. De vrijmetselaren zijn er onze naaste burenen

In hun grondslagen zien Vrijmetselaren en humanisten zichzelf eveneens als burenen, die van de vrijdenkerij. Anders dan het humanisme is de vrijmetselarij in dat opzicht nogal onbekend. Over de vrijmetselarij doen nog steeds fantasieverhalen de ronde, als zouden zij een geheim genootschap zijn. Ten onrechte, de vrijmetselarij is een wereldwijde club van mannen, die zich samen bezinnen op hun persoonlijke ontwikkeling als mens en hun plaats in de wereld en het universum. Die zogenaamde geheimhouding dient slechts ter bescherming van elkaar privacy.

HV afdeling Groningen en de loge De Bouwketen beleggen op dinsdag 23 februari a.s. een gezamenlijke avond in het Logegebouw. Wij ontmoeten elkaar, om elkaar te vertellen over onze ideeën en idealen en van gedachten te wisselen over wat ons verbindt en wellicht te overbruggen waarin wij van elkaar verschillen. Het belooft een interessante avond te worden.

In de volgende Hugroniek uitgebreidere informatie met het programma van de avond..

Van de Activiteitencommissie Assen.

In augustus is de activiteitencommissie van start gegaan. Een mailbestand werd ingevoerd, met als doel zoveel mogelijk leden en belangstellenden te bereiken. Het blijkt een tijdrovende klus. U werd uitgenodigd tot deelname en meedenken. Een aantal reacties komen binnen die om aandacht en overleg vragen. Dank daarvoor.

Een leesgroep

Is er belangstelling om een leesgroep op te starten? We willen periodiek een boek bespreken met mensen die een aantal boeken per jaar willen lezen, om dat in groepsverband te bespreken. De aard van de boeken zou onderling overlegd kunnen worden: literatuur, filosofie, politiek enzovoort. We horen het graag van u.

Leeskring

[9] Heeft U behoefte aan een leeskring? De Leeskring is een uitleen-doorgeefstelsel. Deelnemers brengen elk één boek in, dat periodiek gaat rouleren volgens een vastgesteld schema. Bij een groepje van 8 personen brengt u zelf een (gewaardeerd) boek in en u krijgt 7 boeken te lezen die de anderen hebben ingebracht. U verplicht zich om één boek uit te lenen gedurende een jaar. U gaat volgens afspraak een boek brengen naar de opvolgende van de lijst.

De leeskring veronderstelt geen groeps-gesprek, maar tijdens het doorgeefcon-

tact kan er natuurlijk veel bepraat worden. Het voordeel van de leeskring is dat men zich niet verplicht voelt om de boeken te lezen.

Wandelingen

Elke laatste zondag van de maand wordt een wandeling gepland, starttijd 10.30 uur; we lopen ca. 5-7 km. Inmiddels zijn we er drie keer op uitgetrokken door de bossen, heide en velden; het zonnetje scheen, het was genieten. De wandeling van 29 november gaat naar Huis ter Heide, Tonckensbos. In december wordt er niet gelopen.

Aanmelden kan tot een uur voor de wandeling. Bij twijfel of de wandeling doorgaat (regen, gladheid) en in geval van calamiteiten kunt u contact opnemen per mail of het vermelde telefoonnummer.

Internet

De activiteitencommissie gaat ervan uit dat velen van U gebruik maken van internetdiensten. Dat biedt de mogelijkheid om berichten door te geven, bijvoorbeeld een reactie of een leuke tip die U wilt delen. Wellicht doen zich nog startproblemen voor; dat horen we graag van U per mail of telefoon.

De activiteitencommissie wenst u fijne feestdagen.

Renee Taal,
Anneke Aangeenbrug, tel 0592-421204
Jan Kolkman,
hvassen-activiteiten@outlook.com

Column Gerard te Meerman

Op onze leeftijd van 57 en 55 jaar lag er opeens weer een baby van twee maanden oud tussen mijn vrouw en mij. Voor deze gehandicapte baby was er op dat moment geen betere oplossing en ook later niet. Nu, bijna 14 jaar later zijn wij nog steeds haar ouders. Onze dochter brengt ons op plaatsen waar wij getuige zijn van andere gehandicapte kinderen, die er vaak heel wat slechter aan toe zijn. Wij vinden het heel bijzonder om te zien hoe verknocht ouders zijn aan hun soms heel erg ernstig gehandicapte kinderen, met wie soms maar heel beperkte communicatie mogelijk is. Voor buitenstaanders is vaak maar moeilijk te begrijpen hoe dat mogelijk is. Mensen beschikken echter over grote vermogens om in te gaan op het beroep dat anderen op hen doen. Ouders, partners en verzorgers van mensen met een beperkt zelfstandig bestaan worden daar niet op geselecteerd, maar beantwoorden een op hen toekomstend appel. Dat is bij uitstek een humanistisch ideaal: zin ontlenen aan contact met en zorg voor anderen. We moeten dit niet idealiseren, want de zorg voor anderen kan ook veel levensgeluk wegnemen. Ik heb de andere kant ook gezien: in de zwakzinnigeninrichting waarin ik een tijd onderzoek gedaan heb, was er een meerderheid van patiënten die geen enkel bezoek meer kregen. Wat is een goede tussenweg tussen verstrengeling en vereenzaming en weglopen voor de vaak lastige confrontatie met een gehandicapt iemand?

Hoewel het met onze dochter goed gaat, zijn we natuurlijk bezorgd over de toekomst wanneer wij er niet meer zijn om een oogje in het zeil te houden. Onze leeftijd is voor onze dochter wel degelijk iets waar ze zich zorgen over maakt, al zijn wij redelijk gezond en hebben we nog best een aardige levensverwachting. Maar als ouder kun je maar beperkt over je graf regeren en moet je op zoek naar een probleemeigenaar voor het geval dat je je ouderlijke functie niet meer kunt uitoefenen. Dat klinkt allemaal heel logisch, maar voor heel veel situaties waarin mensen samenleven geldt dat er geen externe probleemeigenaar is wanneer iemand uitvalt. Vereenzaamde en verstrengelde ouderen vormen een lastige categorie, evenals ouders en verzorgers van gehandicapte kinderen. De partner of het kind doen een groot beroep op de andere en dat leidt maar al te vaak tot isolatie. Probleemeigenaar zijn voor het geval dat, is dan geen pretje, want je leven kan er zomaar door overhoop gehaald worden. Niet iedereen heeft de souplesse en de mogelijkheden om zich de verantwoordelijkheid op de hals te halen die zorg voor een ander mee kan brengen. Je zou hopen dat de keukentafelgesprekken die in de nieuwe opzet van de maatschappelijke zorg voorzien zijn, daar over gaan. Hoe ver moet de zorg binnen en buiten de familie tot stand komen en welke voorziening is nodig voor het geval dat?

Een Jonge Humanist

Remmelt Ellen denkt na over het leven, dat is wel duidelijk. Zo haalt hij de Romeinse filosofen Seneca en Epictetus aan, maar ook Richard Dawkins en Peter Singer. In het dagelijks leven is hij hbo-student sensortechnologie in Assen. Hij leeft met een huisgenoot en hun gitaren op een flat in Assen-oost. Hij zit in een koor, als enige jongere, en hij spreekt met een licht Angelsaksisch accent. Australisch, om precies te zijn. Daar woonde hij zeven jaar lang in de buurt van Brisbane, tot zijn achttiende. Hij zat er op Saint Stephen's College, waar ze eens in de week een soort kerkles hadden. 'Ik begon een vraag eens met: I don't really believe in God, but... Ze kregen er een beetje een hekel aan me, geloof ik', grinnikt hij.

Toen hij weer in Nederland was, wees iemand hem op een gespreksgroep van het Humanistisch Verbond. 'Dat zijn diepe denkers, dat zal je wel bij je pas-

sen.' Dat klopte. Hij sloot zich aan bij het Jong HV in Groningen en ging zelf ook activiteiten organiseren. Vorig jaar, nadat hij officieel HV-lid was, ging hij naar de European Humanism Youth Days in Brussel en ontmoette daar gelijkgestemden waarmee hij volgend jaar hetzelfde evenement in Nederland gaat organiseren. Afgelopen jaar draaiden ze al proef met een miniversie, waar ruim zeventig mensen uit acht landen op af kwamen.

Het humanisme is wel erg op de mens gericht, vindt Ellen, die sinds kort 'een beetje vegetariër' is geworden. 'Ik vind het hypocriet als je wel een stukje vlees eet, alleen omdat je dat lekker vindt, om vervolgens je afschuw uit te spreken als in Zuid-Korea honden worden gefokt om op te eten. Speciesism, noemt Peter Singer dat.'

Ellen wil niet alleen denken, hij wil ook doen. Hij hielp daarom graag mee toen Jong HV Groningen zich meldde voor NL Doet. 'Je kunt wel blijven doordiscussiëren', zegt hij, 'maar dan verandert er niets'. Daar komt Seneca om de hoek kijken. 'Ik probeer stoïcijns te leven. Niet op de manier waarop dat woord tegenwoordig bekend staat, als een koe in de wei doorkauwen, maar door je niet te veel te laten leiden door wat er om je heen gebeurt, terwijl je daar geen invloed op hebt.' Hij relativiseert: 'wat kan er nou misgaan en wat kan ik daar wel aan doen? Ik probeer zo ook te genieten van het leven.'

René Hoogschagen

Vrede

Hans Reddingius

Naar ik meen te begrijpen zullen er dit najaar weer een of meer 'vredesweken' plaatsgrijpen. En daar gaan we dus weer: Vrede, we roepen allemaal dat we dat willen. Dat oorlog iets afschuwelijks is dat uitgebannen moet worden. We willen lekker rustig in ons tuintje of balkonnetje kunnen zitten zonder geconfronteerd te worden met allerlei bloederige verhalen. En als-jeblijft geen geschiet op ons of onze naasten, en geen bommen bij ons in de buurt. Hier in Haren, waar ik woon, is het doorgaans vredig, dus waarom kan dat niet overal zo zijn? 'Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen', en wat is daar dan op tegen?

Want het wil maar niet lukken, met die vrede. Ja, hier in Haren dus wel, maar toch is er in de buurt een asiëlzoekerscentrum waar mensen wonen die afkomstig zijn uit oorden waar het allerminst vredig is. Nieuw is dat verschijnsel helemaal niet. Mijn ouders hebben, weliswaar in een vredig Nederland, de Eerste Wereldoorlog meegemaakt. Daarna kwam er een tijd dat men hoopte dat er noot meer oorlog zou komen, en kwam een volkenbond en socialisme en nog meer moois. Maar 21 jaar later begon de Tweede Wereldoorlog, nog meer wereld dan de eerste, en die heb ik, in een wat minder vredig Nederlands Oost-Indië, meegemaakt. En daarna is er eigenlijk altijd wel ergens oorlog geweest. In Indone-

sië, in Korea, in het Midden-Oosten, in Zuid-Amerika, noem maar op. En waar geen oorlog was, was er in ieder geval oorlogsdréiging. Ondanks de Verenigde Naties en de Vredesbeweging en nog meer moois.

*een oude krijgsman
zijn bijbel op de knieën
'heb je vijand lief'*

Jezus zei: 'Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Gij zult uw naaste beminnen en uw vijand haten. Maar ik zeg u: Bemint uw vijanden en bidt voor wie u vervolgen, opdat gij kinderen moogt worden van uw Vader in de hemel, die immers de zon laat opgaan over slechten en goeden en het laat regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen' (Matteüs 5, 43-45, Willibrordvertaling). Dat was nogal revolutionair na al die bloedbaden in het Oude Testament. Wat deden daarna de volgers van Jezus, de zogenaamde Christenen? Juist, ze vochten elkaar de tent uit. Want, zoals je weet, met de Bijbel kun je alle kanten op. JÓuw kant is natuurlijk de enig juiste, zodat jij moet beletten dat mensen een van die andere kanten op willen. En nu in Nederland en nog een aantal landen de katholieken en al die verschillende protestanten elkaar niet meer gewapenderhand bestrijden beginnen de moslims nog eens met hetzelfde. Want, zoals je weet, met de Koran kun je alle kanten op en jÓuw kant is natuurlijk de enig juiste dus'.

Boeddhisten leggen geloften af waarin ze zeggen voornemens te zijn o.a. niet

te doden, waarheid te spreken, anderen spullen te respecteren, hun eigen fouten onder ogen te zien in plaats van kwaad te spreken over anderen, en hun woede te beheersen. Maar in Oost-Azië jagen boeddhisten mensen met een ander geloof en een andere ethnische afkomst de zee in.

Vrede is kennelijk niet zo vanzelfsprekend. Begrijpelijk, want de mens is een sociale diersoort. Mensen leefden van oudsher in groepen, vormden clans en stammen. Om te overleven moesten ze goed samenwerken binnen de eigen groep, maar concurreren met andere groepen. Het is dus altijd geweest van 'wij' tegen 'zij'. Vandaar dat wij mensen, gevormd als wij zijn door een evolutie van duizenden jaren, zowel de neiging hebben om met anderen samen te werken, als anderen te bestrijden. Alleen: stokken, stenen, messen, pijlen, bogen en speren waren tot daaraan toe en voetbalwedstrijden verlopen ook vaak nogal ordelijk. Maar kalasnikovs, clusterbommen en raketten, dat is wel erg onaangenaam spul, om van atoombommen maar te zwijgen. Oorlogvoeren is iets anders geworden dan afrekenen met je vijanden. Iemand zit in Texas of zo achter een toetsenbord en voert met een op afstand bestuurd onbemand vliegtuig een aanval uit op mensen die hij nog nooit heeft gezien en die hij onmogelijk als zijn eigen persoonlijke vijanden kan beschouwen. Er is een discrepantie ontstaan tussen onze neiging tot vechten en onze ethische opvattingen: landen die helemaal geen zin hebben om met wie dan ook

oorlog te voeren krijgen te maken met massa, vluchtelingen uit gebieden waar het niet uit te houden is, en we kunnen het niet maken om die lui maar te laten creperen.

Als comfortabel in Haren wonend burgerman heb ik verschrikkelijk gemakkelijk praten als ik beweer dat ik vrede wens. Het vredelievend leven gaat mij hier gemakkelijk af en het bevalt me prima. Maar ik denk dat in het algemeen vrede niet komt als we alleen maar roepen dat we dat graag willen. Vrede moet gemaakt worden, en dat kan veel moeite kosten. Afgezien van praktische problemen zal men manieren moeten vinden om de menselijke neiging tot vechten een plaats te geven zonder dat het leidt tot vormen van ellende die we met zijn allen niet meer willen. Hoe dat moet? Ik weet het niet en u/jij, denk ik, ook niet. Hoe zit het met mijn eigen woede, agressie, hebzucht, geldingsdrang, rancune? Ik geloof, hoop, dat ik daar in de loop van mijn leven wat inzicht in heb gekregen.

*zon op mijn bloemen –
ik vraag mijn zure buurman
eens op de koffie*

[13]

In memoriam

Relie van der Wijk

(31 mei 1922 – 4 september 2015)

Op 11 september was er in de Hortus Haren een afscheidsbijeenkomst voor Relie van der Wijk. Jeannette Stavenga-Visser hield daarbij een mooie herinneringstoespraak. Daarvan hier een ingekorte weergave.

Relie groeide op in een atheïstisch gezin, waar leven vooral als 'biologisch' werd gezien. In de interviewbundel *Negen gesprekken met humanisten. Zestig jaar Humanistisch Verbond in Groningen 1946-2006* zei ze daarover 'Het was en is een biologisch gevoel dat alles weer terugkeert tot stof. De wereld is veel groter dan de aarde. Het stoort me dan ook enorm, dat men denkt, dat wij het middelpunt van de aarde zouden zijn'.

In 1976 werd ze lid van de Gemeenschap Groningen van het Humanistisch Verbond. Ze wilde zelf kiezen, actief zijn, meedoen in actie en discussie, en ze wilde ergens bijhoren. Relie werd verder beïnvloed door het feminisme van die tijd en door het socialisme. Ze zegt daarover in de interviewbundel: 'Steeds denk ik hoe iets is voor iedereen, en niet voor mij alleen'

Bij het HV was ze lid van diverse commissies en groepen, zoals de ziekenbezoekgroep, de bibliotheekcommissie. Voor blinden en slechtzienenden was

ze de stem van De Hugroniek, ze was voorzitter van de Stichting Huisvesting en ze was lid en coördinator van de groep Humanistische Geestelijke Begeleiding. 'Het was zulk mooi werk, dat leiding geven aan die groep, het uitzoeken welke begeleidster het beste paste bij de hulpvrager. En ook dat empathisch luisteren naar mensen en proberen om de ander zelf te leren denken om iets te doen.'

De strijd lust die ze zelf voelde miste ze soms bij het verbond: 'Het HV moet veel meer een houding als de SP aannemen: vechten, strijd lustig zijn. Waar blijven de humanisten? Ik hoor ze niet. Ja, ik weet wel, het niet-kerkelijk zijn is nu zo veel gewoner. De mensen hebben het niet meer nodig. Iedereen kan zeggen, ik ben niet-kerkelijk'.

Haar advies waar het in 2006 gehouden interview mee afsloot: 'Kom er voor uit dat je niet gelooft en dat je zo ook gelukkig kunt zijn. Dat heeft te maken met gelukkige momenten en tevreden zijn. Bijvoorbeeld meer tevreden zijn over je leven, het wonder van je leven beleven en het wonder dat er leven is. Heel concreet is dat voor mij lekker slapen, naar een bloem kijken, vriendschap. Dat is geluk, dat is leven voor mij'.

[14]

Levenseindecounseling, in gesprek over het zelfgekozen levenseinde

Marijke Mulder

Humaan, met heldere afweging, zorgvuldig en weloverwogen, rekening houdend met naasten. Nooit met haast. Dat zijn de woorden die passen bij een goed, zelfgekozen levenseinde. Van groot belang ook tijdens een gesprek met een levenseindecounselor.

Ik begeleid mensen bij hun keuze over een zelfbeschikt levenseinde. Niet als therapeut, maar als gesprekspartner met kennis van zaken. Dat doe ik samen met vier collega's, verspreid over Nederland. Voorheen bij Stichting De Einder, nu vormen we de groep SLC, Samenwerkende Levenseinde Counselors.

Jong en oud staan we te woord, in alle openheid en zonder moreel oordeel. Het gaat over mensen die nadenken over hun eigen levenseinde, in de nabije toekomst of in de verre toekomst. Die zelf de regie willen houden en niet afhankelijk willen zijn van derden. Vaak geeft dat ruimte om verder te gaan, om de draad weer op te pakken. Het leven weer wat meer aan te kunnen.

Een aantal mensen is bang dat hun leven net zo eindigt als dat van hun dierbare. Met pijn, ellende en aftakeling. Zij willen zelf de regie houden. Zelf be-

palen wanneer het genoeg is, wanneer hun leven uitzichtloos en ondraaglijk is. Mensen die kwaliteit van het leven belangrijker vinden dan de kwantiteit, en het zelf geregeld willen hebben, zonder dat zij daar een ander mee hoeven te belasten.

U kent wellicht het proces Heringa, over Albert Heringa, die zijn moeder van 99 jaar helpt met pillen haar leven te beëindigen. Zowel het OM als Heringa zijn in Hoger Beroep, de zaak loopt nog. De vraag is of Albert Heringa wel of niet zijn moeder geholpen heeft. Mag een ander, niet-arts, iemand bijstaan bij diens levensbeëindiging?

De film 'Voor ik het vergeet' over het laatste jaar van Paul van Eerde is misschien ook bij u bekend. Paul wilde waardig sterven, alvorens Alzheimer te erg zou worden, en hij zou vergeten wie hij was en wat hij wilde. De pil van Drion, zoals Huib Drion voorstelde, die iedere 80+ op zijn nachtkastje zou kunnen hebben. Een ver toekomstbeeld.

Op 2 december zal ik u hierover iets vertellen. Over artseneuthanasie en zelf-euthanasie. De wettelijke mogelijkheden van een zelfbeschikt levenseinde. Ik zal u het verhaal van mijn vader vertellen en ik zal graag uw vragen beantwoorden.

Met vriendelijke groet en graag tot dan,.

Meer info op: levenseindecounseling.nl

Jong en Oud in gesprek over Humanisme

18-10-2015, Groningen

Verslag van Gijs Boerhout, Jonge Humanist Groningen

Wat is humanisme eigenlijk? Deze vraag bediscussieerden ongeveer twintig jongeren en ouderen van het Humanistisch Verbond in Groningen op zondagmiddag 18 oktober. Zij bespraken het humanisme in vier groepjes – gemengd naar jong en oud – aan de hand van een stel deelvragen en tekstjes over bekende denkers. Naderhand volgde een plenaire discussie, waarin mijns inziens – ik was een jongere deelnemer – met name de volgende thema's van belang bleken.

Humanisme staat voor vrij denken en kritiek op dogmatisme, zo vonden de deelnemers. Humanisten pogen vrij te denken zonder onwrikbare veronderstellingen in acht te nemen. Daarom zijn zij bereid om standpunten te herzien, bijvoorbeeld door zelf tot nieuwe inzichten te komen, of doordat anderen hen van andere zienswijzen overtuigen. Bij het vrije denken hoort ook de erkenning van afwijkende, te tolereren standpunten. Volgens het humanisme, zo vonden de deelnemers, valt er geen land te bezeilen met onwankelbare leerstellingen.

Sommige deelnemers achtten dergelijke leerstellingen bij uitstek kenmerkend voor religie. Daarbij uitten enkelen hun twijfels over de mogelijkheid tot vrij denken in religie. Ook beschreven sommi-

gen hun ervaringen met star denkende, religieuze gesprekspartners. Daarentegen noemden anderen het bestaan van religieus humanisme. En enkelen noemden het voorbeeld van de gelovige die zich in het humanisme verdiept. Zo bleek niet ondubbelzinnig uit het gesprek hoe humanisme zich verhoudt tot religie.

Naast het denken bespraken de deelnemers het handelen. Zij vroegen zich af of men bepaalde handelingen op humanistische gronden kan rechtvaardigen of afkeuren. Voor het humanisme, zo vonden de deelnemers, waren van belang de verhoudingen tussen; het ik en de ander; zelfstandigheid en samenleven; vrijheid en regels. Mijn vrijheid houdt op waar die van jou begint, zo was de gedachte waar consensus over bestond onder de deelnemers.

Maar de deelnemers bereikten nauwelijks overeenstemming over de vraag of er concrete wetten en regels horen bij het humanisme. Sommigen opperden zelfs dat het humanisme zich daar niet voor leent. Het humanisme zou enkel van belang zijn voor het terrein van het denken. Anderen vroegen zich af of het humanisme niet toch ook een zekere concrete ethiek impliceert. Derhalve bereikten de deelnemers geen consensus over de vraag of er concrete gedragsregels voortvloeien uit het humanisme.

Dat waren de door mij ontwaarde uitkomsten van de gespreksmiddag die overigens werd afgesloten met een mooie samenzang. Mijns inziens smaakte de bijeenkomst naar meer: Misschien dat de

jonge en oudere delen van het Humanistisch Verbond te Groningen elkaar in de toekomst nog eens kunnen ontmoeten.

Verslag van Wim Roeleveld ('oudere?')

De Jonge Humanisten Groningen hadden dit gesprek georganiseerd.

Ivo verwelkomde eenieder en nodigde ons uit om het eerste kort filmpje te bekijken. We zagen een tijdsbalk met enkele 'grote' denkers/filosofen/humanistische 'heiligen'. Het woord heilige vonden sommigen verwarrend en onjuist gekozen, anderen zagen de humor/ironie ervan in en voor hen was het okay. Op het leven en werk Socrates werd in het filmpje dieper ingegaan.

Hierna in gemengde groepjes discussieren/uitwisselen, mede naar aanleiding van zes vragen die op een A4 uitgedeeld werden. Bijvoorbeeld 'Hebben mensen regels nodig'. Hierbij viel mij op dat de ouderen in mijn groepje soms een stuk levenservaring inbrachten, kort en/of lang geleden, en dat de jongeren meer filosofeerden. Bij de discussies viel het verschil tussen jongeren en ouderen niet echt op. De integratie was wat mij betreft organisch.

[17]

In de tweede ronde keken we naar een filmpje over Erasmus. En nu een A4 met zes andere discussievragen met o.a.: 'Wat heeft de humanist de wereld te bieden?' en 'Hoe wil een humanist zichtbaar zijn in de wereld?' In 4 groepen werd tegelijk gediscussieerd in dezelfde zaal en toch konden we elkaar in de kleine groep wel verstaan.

Gijs stimuleerde als afsluiting dat uit elke groep iemand een korte samenvatting gaf voor de hele groep. Hierbij ontstond soms weer een nieuwe discussie: o.a. over hoe ga je om met burens die roken op hun eigen balkon en onder die van jou. En jij hebt er behoorlijk last van. Is er een humanistische wijze van in de wereld staan? Hoe ga ik met 'conflicten' om?

Werkgroepen Groningen

In Groningen zijn verscheidene werkgroepen actief. Bent u geïnteresseerd in deelname, dan kunt u bij de contactpersoon informeren naar de mogelijkheden.

Literatuurgroep:

Marijke Drees, 06-30103596,
j.drees1@kpnplanet.nl

Wandelgroep:

Marijke Hofman,
0592-343595, hofbak@ziggo.nl

Eten met gespreksstof:

Kees Stada, 0598-320706, kees.stada@home.nl

GespreksgroepHeggespraak:

Joop Hippe,
0592-407175

Humanisme Nu:

Hans Reddingius, 050-5345750, hans-reds@kpnplanet.nl

Exposities Humanistisch Centrum:

Kees Stada, 0598-320706,
kees.stada@home.nl

Column René Hoogschagen - Die foto

Aleppo, 2009 (Foto: Dick Prak)

Ik voelde er niks bij, bij die foto van een dood jongetje. Niet deze hierboven, die ene. Het lijkt alsof ik heel erg iets moest voelen. Iedereen riep er zijn of haar afschuw immers over uit. Ik voel er nog steeds niks bij. Ik weet niet waarom.

Misschien is het doordat ik al veel meer foto's van mensonterende toestanden rond vluchtelingen heb gezien. Mensen die over scheermesdraad klimmen, een meisje dat huilend met haar haar erin blijft hangen als ze eronderdoor kruipt, vluchtelingen naast toeristen, overvolle wrakken. Ik lees artikelen over de onmogelijke situatie en hoor de botte reactie van onze overheden, zie de demonstraties tegen asielzoekerscentra. Ik lees verhalen, over de vluchtroute van een Syriër,

over de dubbele agenda van Turken en Koerden, over mensen die tegen beter weten in blijven, over andere oorlogen. Ik heb al zoveel beelden gezien van gehavende kinderen, pasgeboren baby's, ongeboren vruchten, uitgeputte mannen. Verschoppelingen. En ze betalen ook nog voor die huiverreis. Vele malen meer dan wij hoeven te betalen voor een vlucht naar Aleppo. En terug.

Ik word er wel boos van. Dat mensen nu pas zien dat het niet klopt. Dat de verdeling van welvaart en rijkdom het probleem is. Overal. In stammenstrijdend Afrika, in kasteverdeeld Azië, in zwart-wit Amerika, in weggijkend Europa. In ons door peper, koffie en slaven rijk geworden landje dat nu pas die sloebers wil helpen, vanwege die foto.

Niet dat je nu aan zelfkastijding moet doen, dan ben je weer met jezelf bezig. Stem in ieder geval niet op die lui ver op rechts, die alles over de rand van de grens willen schuiven. Die rijke mensen rijker willen maken en de kloof groter. Betaal belasting. Het grootste goede doel van Nederland, terwijl ontwikkelingshulp bijna is geschrapt. Geef ook aan andere goede doelen en schrik niet als ook daar een deel in verkeerde handen komt en nog meer verspild wordt door kantoorpersoneel. Dat is zo. Dat is overal zo.

[18]

Maar nietsdoen is geen optie. Kijk weg en leef, maar weet dat jij niet in een zinkend schip staat met je zontje op je arm.

Literatuurgroep Groningen

Guus Kuijer, *De Bijbel voor Ongelovigen, deel 3. Saul, David, Samuel en Ruth*

7 juli, Marijke Drees

Hans Reddingius had voor ons een inleiding gemaakt, met informatie over de auteur. Ik citeer daaruit: 'De Bijbel. Zoals je weet is de Bijbel geen boek maar een verzameling boeken. In die verzameling vind je verhalen, romans en novellen, zoals in Genesis, Exodus, Rechters, Koningen, Ruth, Kronieken; gedichten, zoals in de Psalmen en het Hooglied; beschouwingen en traktaten zoals in Prediker en Wijsheid, wetboeken zoals in Exodus en Leviticus, en allerlei mengvormen. We hebben het in verband met de boeken van Guus Kuijer over de verhalende gedeelten. Guus Kuijer kiest voor alle verhalen die hij navertelt voor de ik-vorm. De verhalen worden in zijn versies verteld door iemand die het allemaal zelf heeft meegemaakt of van horen zeggen heeft. Daardoor krijgen de verhalen een subjectief karakter. Ze geven niet alleen de gebeurtenissen weer zoals de ik-persoon ze heeft meegemaakt, maar ook wat hij of zij ervan vindt. Dat geeft

[19]

De boekbespreking

Guus Kuijer heeft een spannend boek geschreven. Een verhaal dat onthult

met welke strategie David het koningschap afpakte van het huis van Saul, en de vreemde rol van Samuel daarbij. De leden van de leesgroep waren niet allemaal enthousiast. Sommigen meenden dat we net zo goed een ander spannend boek hadden kunnen kiezen, over onze eigen geschiedenis. In ons gesprek bleek dat vooral degenen die de bijbelse verhalen in hun jeugd hebben gehoord en daar goed herinneringen aan hebben (net als Guus Kuijer zelf) in deze hervertelling geïnteresseerd waren. De keuze voor Seraja als verteller leidt ertoe dat er nog een extra verhaal door het bijbelse verhaal gaat lopen, een liefdesgeschiedenis van Seraja. Waardevol is dat de verteller nadenkt over de aard van de 'God van Israël'. Seraja vraagt zich af wat de relatie is tussen de God van Israël en het Toeval.

Guus Kuijer vertelt geestig. Zo vertelt hij hoe Saul reageert als Samuel hem verlaat omdat hij niet alle Amalekiten heeft gedood, zoals de HERE toch bevolen had (1 Samuel 15:27-28): 'Samuël draaide zich om en liep weg. Saul wilde het er niet bij laten zitten en greep de profeet vast aan een slip van zijn mantel, maar die was van slechte kwaliteit omdat Samuël een spaarzaam man was die niet om dingen gaf. De mantel scheurde en Saul stond met de slip in zijn hand.'

Saul verliest zijn koningschap doordat hij niet absoluut gehoorzaam is aan de wrede opdracht van zijn god. Wij (de leesgroep) hadden moeite met de moraal van het Oude Testament, dat

verhalen vertelt over een volk in een ver verleden en in totaal andere omstandigheden. Die moraal is ook nog zo anders dan de leefregels die Jezus geeft, dat het voor ons moeilijk te begrijpen is hoe mensen hier houvast aan hebben.

Auke Hulst, *Kinderen van het Ruige Land*

8 september, Hinke Beukema

Over de schrijver

Auke Hulst werd geboren in 1975 en groeide op in de buurt van Slochteren, samen met een oudere broer en twee zusjes. Behalve romanschrijver is hij ook journalist, componist en speelt in een band. Hij publiceerde in o.a. Vrij Nederland, NRC Handelsblad, De Groene Amsterdammer, De Standaard, New Statesman, De Morgen, Tirade en De Revisor en werkte als redacteur mee aan verschillende Noorderlicht-uitgaven. Momenteel heeft hij een zevental romans en een drietal muziekalbums op zijn naam staan. Hij komt uit een getalenteerde familie van journalisten, schrijvers en wetenschappers.

Kinderen van het Ruige Land is Hulst's derde roman. Het is sterk autobiografisch. Meulenhoff was de uitgever maar vergat het boek in 2012 op tijd in te zenden voor de Libris Literatuurprijs 2013 en voor de Gouden Boekenuil 2013. Wel werd het boek genomineerd voor de BNG Literatuurprijs en bekroond met Cutting Edge Award 2013, de Langs de Leeuw Literatuurprijs en Het Beste Groninger Boek 2013.

Het verhaal

Het boek gaat over een jongen, Kai geheten, (de schrijver zelf), zijn een jaar oudere broer en twee jongere zusjes. Ze wonen in een vervallen huis in een verwilderd soort bos, Het Ruige Land geheten, gelegen op de gasbel van Slochteren. Als Kai 8 jaar is, overlijdt zijn vader plotseling. Zijn moeder staat alleen voor de zorg voor kinderen en huis en zit continu in geldnood. Ze kan het duidelijk niet aan, weet schuldeisers en de belastingdienst om de tuin te leiden, is regelmatig weg van huis, de kinderen aan hun lot overlatend. Het huis vervuult en krijgt allerlei gebreken. De kinderen voeden zich met pizza's, en cola; als het geld op is zoeken ze moeder in de plaatselijke kroeg en komen dan thuis met wat geld van haar of van een minnaar die ook regelmatig in het huis woont. Ze hebben een zeer vrij leven, slapen regelmatig in zelfgemaakte hutten in het bos of op het platte dak. Als ze een plan maken om een soort ruimteschip te bouwen en daarvoor cement en bouw materiaal nodig hebben, zorgt moeder ervoor dat dat allemaal komt. Kai en zijn broer gaan na hun HAVO-eindexamen naar de kunstacademie in Groningen; hij is dan

[20]

16 jaar en komt nog niet in aanmerking voor een studiebeurs. Het geld van de kinderbijslag gebruikt moeder voor haar zelf.

Het laatste deel van het boek speelt zich af in Frankrijk, waar moeder met de twee jongste meisjes in een geleende auto naar toe is gegaan; de meisjes

zijn per trein terug naar huis gestuurd, de auto is kapot. Moeder belt Kai, hij is dan 23, en smeekt hem haar geld te brengen. Hij gaat er naar toe met geld van de grootouders en haalt haar terug naar Nederland. Maar voor hoe lang? Ze zal nooit veranderen.

Onze groep over het boek

We vonden het een goedgeschreven boek, waardeerden de vele flashbacks en de vooruitblikken. De schrijver is erin geslaagd je te laten inleven in de personages uit het boek. Veel hebben we gesproken over de figuur van de moeder. Eigenlijk is ze een groot kind, vonden we. Ze liegt, trekt zich nergens wat van aan, windt schuldeisers om haar vinger; misschien is de oorzaak dat haar ouders haar erg hebben verwend. We vroegen ons af, waarom de kinderbescherming niet ingreep. Ook door moeder op het verkeerde been gezet? En toch konden we ook sympathie opbrengen voor de moeder, die als 33-jarige de zorg kreeg voor vier jonge kinderen. We waren het er over eens, dat je geen morele oordelen over andere mensen moet vellen; wel over gedragingen. Je kunt bepaalde handelingen afkeuren, zonder dat je de

[21] persoon in kwestie afkeurt.

De dominee (Paul Collins)

*Naar het kleine vissersdorpje
Aan de grote, grijze zee
Bracht de boot de ongetrouwde
Lange, slanke dominee
Drie kisten vol boeken
En bijbellectuur
Nam hij mee
Voor toekomstige zielencultuur*

*Boeken vol nut
Over de Dichteren
Jozua, Richteren
Ruth*

*'s Winters als de stormen spoken
Op de grote, grijze zee
Werkt in 't eenzaam huis
De bleke, ongetrouwde dominee
Hij pent er zijn preek
Over hemel en hel
Moreel hoog te staan
Dat lukt hem zo wel*

*Veilig beschut
Tussen de Dichteren
Jozua, Richteren
Ruth*

*Maar in 't voorjaar als het warm wordt
Langs de grote, grijze zee
Ai! Dan vaart de sluwe Satan
In de bleke dominee
Hij toont hem de meisjes
Goedlachs en gevuld
Hij voert ze zijn raam langs
En tergt zijn geduld*

*"Vent zonder fut!"
Roepen de Dichteren
Jozua, Richteren
Ruth*

*Eind'lijk wordt het hem te machtig
Aan de grote, grijze zee
En hij zoekt en vindt een huisvrouw
Voert haar naar zijn dorpje mee
Nu ziet hij niet bleek meer
En de dorpspastorie
Is een en al leven
En vol poezie*

*En 't kleine grut
Speelt met de Dichteren
Jozua, Richteren
Ruth*

Agenda Assen

Elke tweede dinsdagochtend van de maand: **Humanistisch Café Assen.**

Locatie: 'De Poort van Assen', Weiersloop 27, Assen. Een goede plek voor een ontmoeting en verbinding. Het bestuur ontvangt u graag vanaf 11.00 uur. Het eerste kopje koffie/thee is voor rekening van het bestuur.

20-21/11: **Werkconferentie 'Meepraten over Humanistische inspiratie en actie'**

Locatie: Nieuw Allardsoog Bakkeveen

Aanvang: vrijdagmiddag 17.00 uur Afsluiting: zaterdagmiddag 17.00 uur

Kosten: 25 euro

Aanmelden: 0592-342720 / 06-21363223 / f.stronkhorst@gmail.com

25 november, 14:00 uur: **Tentoonstelling Playing with Rules,**

CBK Drenthe, Nieuwe Kolk, Assen, o.l.v. HVO-docent Ri Veens.

Aanmelden bij: Fieneke Stronkhorst, f.stronkhorst@gmail.com 0592-34 27 20 / 06-21363223

29 november 10.30 uur: **Wandeling in het Tonckensbos,** o.l.v. Jan Kolkman, 0592-413291 Parkeren Koelenweg, Huis ter Heide.

2 december: **Lezing over Levensinde-counseling**

Spreker: Marijke Mulder, HV-lid Assen

Locatie: De 'Drentse Zaak', Beilerstraat 24 te Assen,

Aanvang: 19.30 uur, parkeergelegenheid aanwezig.

Aanmelden bij: f.stronkhorst@gmail.com; 0592-342720 / 06-21363223

9 december: **Eten met Gespreksstof**

Aanvang: 17.30-20.00 uur

Kosten: 5 euro per persoon

Locatie: Lineke van der Burg en Ger Nekker,

Het Kanaal 219, 9402 AG Assen

Aanmelden: avdburg@simpc.nl / 0592-543922

[22]

14 januari 2016: **Eten met Gespreksstof**

Aanvang: 17.30-20.00 uur

Kosten: 5 euro per persoon

Locatie: Renée Taal, Balloo 1a, 9485 TA Balloo

Aanmelden: rc.taal@outlook.com / 0592-243480 / 06-23329758

Agenda Groningen

15 november: **Wandelen in de Zuursche Duinen bij Steenberg**

Vertrek: 10.30 uur bij Hotel-Restaurant Jachtlust, Hoofdweg 22, Steenberg.

Afsluiting in Herberg van Es aan de Hoofdweg 1 te Roderesch.

Inlichtingen: Marijke en Pieter Hofman; 0592 - 343595.

25 november: **Eten met Gespreksstof**

Locatie: Humanistisch Centrum Groningen

Kosten: 5 euro per persoon

Aanmelden: Kees Stada, kees.stada@home.nl of 0598-320706.

26 november, 14:00 uur, **Gespreksgroep Heggespraak**

Humanistisch Centrum Groningen

Discussie over 'Het cultuurrelativisme zal ons redden' (Trouw 10-10-2015)

Info: Joop Hippe – 0592 407175.

8 december: **Film plus debat *Onder Ongelovigen***

Spreker: Boris van der Ham

Locatie: Groninger Forum, Hereplein Groningen

Tijd: 20.00 - 22.00 uur

Kaarten: 12,50 euro; voor leden van het Humanistisch Verbond 10,00 euro (neem deze Hugroniek mee); studenten 10,00 euro.

Kaarten zijn verkrijgbaar via Groninger Forum, zowel aan de kassa als on-line (www.groningerforum.nl). Nadere info elders in dit nummer: *Onder Ongelovigen* Lezing Boris van der Ham plus documentaire en debat 'Onder Ongelovigen'

13 december: **Lichtceremonie Platform Religie en Levensbeschouwing**

Locatie: Doopsgezinde kerk Groningen. Tijd wordt nog bekendgemaakt.

[23]

13 december: **Wandelen bij Anloo.**

Vertrek: 10.30 uur aan de voorkant van de Magnuskerk in Anloo.

Afsluiting in restaurant De Koningsherberg.

Inlichtingen: Marijke en Pieter Hofman; 0592 - 343595.

19 januari: **Eten met Gespreksstof**

Locatie: Humanistisch Centrum Groningen

Kosten: 5 euro per persoon

Aanmelden: Kees Stada, kees.stada@home.nl of 0598-320706.

Humanistische dienstverlening

Huisbezoek afdeling Groningen

Henny Stada,
Aak 16, 9606 PZ Kropswolde
0598-320706 / henny.stada@home.nl

Ouderenbezoek afdeling Assen

:Ton Koster
Tel. 0592-314450

Humanitas

Groningen-Stad
050-3126000 / mip.groningen@humanitas.nl
www.humanitasgroningen.nl

Delfzijl, Appingedam en Loppersum
06-15 62 78 28 / delfzijl@humanitas.nl

Kanaalstreek
06 30544218
kanaalstreek-westerwolde@humanitas.nl

Oldambt
oldambt@humanitas.nl

Westerkwartier
0626569680 / westerkwartier@humanitas.nl

Hoogezand, Sappemeer en Slochteren
hoogezandsappemeerslochteren@humanitas.nl / 0598 383 048

Veendam, Menterwolde en Pekela
0598 612772 / veendam@humanitas.nl

't Hoogeland
hoogeland@humanitas.nl

Haren
haren@humanitas.nl

Humanitas Assen
assen@humanitas.nl / 0592 311121

Humanistisch vormingsonderwijs

www.humanistischverbond.nl/hvo
Humanistische Uitvaartbegeleiding

Groningen: 0900-9005030

Drenthe: 0900-3302020

Geestelijke verzorging

Universitair Medisch Centrum Groningen:
Agaath Heijboer,
050-3613884 of 050-3612030
a.a.heijboer@umcg.nl

A.G.Wildervanckhuis en Westerhaven:
Hilda Schipper-Baptist,
woensdag 10.00-16.00 uur
donderdag 10.00-16.00 uur

Humanistische geestelijke verzorging bij inrichtingen van justitie:
Dr. S. van Mesdagkliniek, Groningen
Jeanette van de Meijde
050-5221221

Penitentiare Inrichting Ter Apel
Eva Boer: 0880742165
e.boer@dji.minjus.nl

Praktijk voor geestelijke begeleiding

Mirabelle A. Schaub-de Jong,
050-5252253 / 06-20732179

Praktijk voor levensvragen

Hilda Schipper-Baptist,
Rijksweg 19, 9917 PS Wirdum.
0596-571349 (na 19.00 uur)